

ABESSIIVIN APOLOGIA

Jussi Ylikoski, Oulun yliopisto & Sámi allaskuvla

Suomen kieliopin kuvauksissa on tapana esittää viisitoista nominien sijaa. Niiden olemusta ja tehtäviä on kuvattu paljon, mutta frekvenssiltään vähäisin abessiivi on saanut vain vähän huomiota. Vaikutusvaltaisimmatkin kielen kuvaukset ovat luonnehtineet abessiivia marginaaliseksi, vajaakäyttöiseksi, epäproduktiiviseksi ja syntaksiltaan adverbimaiseksi. Tämä tutkimus haastaa vallitsevat käsitykset abessiivista. Tutkimusmateriaalina ovat laajat kirjoitettua nykysuomea edustavat korpuukset, joiden valossa abessiivi paljastuu täysin produktiiviseksi substantiivin taivutuskategoriaksi. Erityistä huomiota saa abessiivilausekkeiden syntaksi, joka osoittaa abessiivilla olevan useimmat substantiiveille ja sijoille tyypilliset ominaisuudet: abessiivimuotoisia substantiiveja voivat määrittää monenlaiset adjektiivit, genetiivit ja relatiivilauseet. Sen sijaan aiemmista väitteistä poiketen abessiiveilla ei voi osoittaa olevan erityisiä ominaisuuksia, joiden perusteella ne olisivat selvästi adverbimaisempia kuin muut sijat.

Avainsanat: abessiivi, adverbit, sijat, suomen kieli

1 JOHDANTO

Suomen kielen sijaparadigmaan luetaan vakiintuneesti 15 sijaa. Tämä on typologisesti katsottuna huomattavan paljon (esim. Iggesen, 2013), ja tätä pidetäänkin yhtenä suomen tunnetuimmista ominaispiirteistä. Sijojen ja koko sijajärjestelmän rooli suomen kielen rakenteessa ja myös sen kuvauksissa on merkittävä. Tutkituin sija lienee typologisesti ja pedagogisesti haastavin, kieliopillinen sija partitiivi monine funktioineen, ja myös paikallissijajärjestelmää on kuvattu lukemattomissa tutkimuksissa. Muista si-

joista huomiota on vastikään saanut myös essiivi (Hynönen, 2013, 2016). Sijajärjestelmämme perifeerisimpinä jäsenenä on pidetty abessiivia, instruktiivia ja komitatiivia, joita on luonnehdittu yhteisnimityksillä ”marginaaliset sijat” (Siro, 1964) ja ”vajaikäyttöiset sijat” (ISK). Näistä viimeksi ja perusteellisimmin on kuvattu komitatiivi (Siro-Belliard, 2016, 2017), eikä instruktiivikaan ole jäänyt sijatutkimuksen marginaaliin (Ross, 1988; Leskinen, 1990).

Kirjoittajan yhteystiedot:

Jussi Ylikoski

jussi.ylikoski@oulu.fi

Tässä artikkelissa tarkastelen abessiivia, joka on tutkimushistorian näkökulmasta suomen kielen marginaalisista marginaalisista sija. Aivan tutkimaton abessiivikaan ei ole, mutta julkaistuja erillistutkimuksia on kovin vähän ja nykykielen peruskuvauksiksi ne ovat marginaalisia. Huomattavin tutkimus on Pantermöllerin (2010) monografia abessiivin sijapäänteen kehittymisestä ja kehittämisestä vanhassa kirjasuomessa ja varhaisessa nykysuomessa. Ikolan (1996) lyhyt artikkeli esittää joitakin havaintoja murteiden ja kirjakielen abessiivien eroista ja yhtäläisyyksistä; lisäksi abessiivia on tarkasteltu satunnaisissa pro gradu -tutkielmissa. Muuten abessiivin kuvaus on jäänyt lähinnä yksittäisten kielioppien yksittäisten kommenttien varaan, ja osa näistä paljastuu kriittisemmin tarkasteltuna jokseenkin puutteelliseksi tai harhaanjohtaviksi.

Artikkelin päätavoitteena on synkroninen kuvaus abessiivin olemuksesta nykyaikaisessa kirjoitetussa kielessä. Abessiivin historian kirjakielessä ja murteissa rajaen tämän artikkelin ulkopuolelle. Samoin tutkimuksen ulkopuolelle jää ns. MA-infinitiivin abessiivi, *mAttA*-tunnuskuvaus verbimuoto, joka läpinäkyvästä alkuperästään huolimatta kuuluu selvästi verbien, ei nominien ja sijojen morfologiaan ja syntaksiin (Hamunen, 2018).

Pääasiallisena tutkimusmateriaalinani olen käyttänyt FIN-CLARIN-konsortion Kielipankin aineistoja. Olen rajannut tarkastelun vuosien 1990–2018 kirjakieleen sekä tyyliltään monimuotoisiin verkkokeskusteluihin; aineiston laajuus on kaikkiaan lähes viisi miljardia sanetta (ks. aineistolähteet). Artikkelin esimerkit edustavat tekstilajeiltaan erilaisia sanoma- ja aikakauslehtitekstejä sekä verkkokeskusteluja monenlaisista teksteistä kumpuavine sisäisine lainauksineen. Kunkin lause-esimerkin yhteydessä on viite tekstilajin ilmaisevaan korpuksen, jonka sisältä lukijan on helppo löytää tarvitsemansa tarkemmat

lähdetiedot. Vaikka tutkimusmateriaali on laaja ja osa havainnoista kvantifioitavissa, abessiivin peruskuvauksessa oleellisempia ovat laadulliset havainnot, joiden tekemisessä ovat auttaneet sadat Kielipankin Korp-käyttöliittymän mahdollistamat hakulauseet. Alkuvuonna 2020 teetin tuttavapiirissäni myös pieniä kyselyjä löydösteni hyväksyttävyydestä ja saamieni vastausten turvin rohkenin jatkaa empiirisen tutkimuksen laatimista oman intuitioni varassa. Tässä esitetyt käsitykset abessiivin olemuksesta ovat omiani.¹

Tämä lyhyt artikkeli ei voi poistaa kaikkia abessiivin kuvauksen aukkoja, mutta pyrin kuitenkin esittämään aiempaa kattavamman kuvan abessiivin olemuksesta. Luvussa 2 esitän katsauksen aiheen tutkimushistoriaan eli siihen, millaisena suomen abessiivi on kielen aiemmissa kuvauksissa esitetty. Huomiota saa etenkin se, kuinka abessiivia on vähätelty muun muassa marginalisoivien luonnehdinnoin *marginaalinen* ja *vajaakäyttöinen*. Luvussa 3 arvioin vallalla olevia käsityksiä nykyään käytettävissä olevien miljardien sanojen tekstikorpusten tarjoaman tutkimusaineiston valossa. Abessiivin lähempi empiirinen tarkastelu osoittaa, että vaikka sitä voi pitää moniin muihin sijoihin verrattuna syrjäisenä, kyse on lähinnä abessiivimuotojen suhteellisesta taajuudesta, ei mitenkään periaatteellisista morfologisista rajoituksista (luku 3.1). Erityistä huomiota saa abessiivin morfosyntaksi, joka paljastuu huomatta-

¹ Kiitän erityisesti kielen tutkijoiden Langnet-verkoston Kielioppi, semantiikka ja typologia -teemaryhmän kuutta jäsentä kaikkiaan 36 lauseen – monen tässäkin artikkelissa nähtävän lauseen – arvioimisesta sekä muitakin mainitun ryhmän 8.5.2020 järjestämän tutkimusseminaarin osallistujia arvokkaista keskusteluista. Korostan näiden arvioiden metodologisesti epävirallista, neuvoa-antavaa luonnetta, mutta haluan samalla antaa tunnustuksen sille, että juuri näin monet kieliopin ilmiöiden tutkijat saavat omalle työlleen kallisarvoista tukea, joka on vaikuttanut myös tämän artikkelin muotoutumiseen. Kiitän suuresti myös käsikirjoitukseni nimettömiä arvioijia monista arvokkaista artikkeliani kohentaneista huomautuksista.

vasti moninaisemmaksi kuin mitä aiemmin on esitetty (luku 3.2). Luvussa 4 arvioin kommentteja, joiden mukaan abessiiveja voi pitää adverbimaisina taivutusmuotoina. Luvussa 5 esitän yhteenvetona päätulokseni, että käsitykset abessiivin marginaalisuudesta sisältävät kärjistyksiä, joita kielen todellisen käytön tarkastelu ei tue. Abessiivi on loppujen lopuksi sija siinä missä muutkin.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Suomen kielen abessiivin juuret ulottuvat kauas, todennäköisesti kantauraliin asti. Vaikka kantauralin peruja ovat eräät muutkin sijat, niiden funktiot näyttävät muuttuneen melkoisesti, kun suomeen tullessa esimerkiksi muinaisesta ablatiivista on kehittynyt partitiivi ja lokatiivista essiivi. Nominatiivin lisäksi alkuperäisistä sijoista muuttumattomimpia näyttäisi olevan *n*-genetiivi, mutta siihenkin on sulautunut muinainen **m*-akkusatiivi. Muista, enemmän tai vähemmän affirmaatiivisista sijoista poikkeava eli merkitykseltään kielteinen abessiivi sen sijaan näyttää vaivoin muuntautuvan aivan uusiin tehtäviin, joten kielissä, joissa abessiivit ovat säilyneet, ne ovat funktioiltaan erittäin samanlaisia (esim. Csepregi, 2000). Vaikka suomen abessiivia on pidetty marginaalisena, sen merkityksestä ja tehtävistä ei ole missään vaiheessa ollut epäilystä; kyse on muodosta, joka ilmaisee ns. karitiivisuutta eli viittausta johonkin erikseen mainittavaan, mutta lauseen ilmaisemaan asiintilaan osallistumattomaan tarkoitteeseen (ks. esim. Oskolskaja ym., 2020).² Kyse on yleensä vapaista adverbialisista määritteistä

² Muun muassa uralilaisten kielten tutkimuksessa termejä *abessiivi* ja *karitiivi* (sekä harvemmin *privatiivi*) käytetään usein synonyymisinä sijojen niminä, mutta niiden semantiikkaa luonnehditaan useimmiten Oskolskajan ym. (2020) tapaan ja laajemminkin *karitiivisuudeksi*, joka voi kattaa myös esimerkiksi ns. karitiiviadjektiivit (*pölytön*, *kuoretton*) ja kantasanan tarkoitteen poistamista ilmaisevat ns. privatiiviset verbit (*pölyttää*, *kuoria*).

(*Älä tee sitä palkatta*), mutta usein myös *jäädä-* ja *jättää-*verbien rektiomääritteistä (*Nyt jäät palkatta*).

Abessiivin yleisin synonyymi on prepositio *ilman*, mutta osin vastaavia adpositioita ovat myös *vailla* ja *vaille* sekä harvemmin *paitsi*. Valtaosa abessiivin tutkimuksesta on keskittynyt abessiivin, partitiivin ja *ilman*-sanana muuttuvaan työnjakoon suomen kirjakielen historiassa. Pantermöller (2010) kuvaa perusteellisesti, kuinka vanhan kirjasuomen usein kaksitulkintaiset ilmaukset, kuten *ilman vaateita* eli ”ilman vaatteita” tai ”ilman vaatteita”, ovat spontaanien kielenmuutosten ja tietoisien kehittämisen myötä johtaneet siihen nyky-yleiskielessä vallitsevaan tilaan, jossa *ilman* saa yleensä komplementikseen partitiivin, vaikka pleonastinen *ilman vaatteita* -ilmaisutyyppikään ei ole normittamattomasta kielestä kadonnut.

Pantermöllerin tutkimus rajoittuu käytännössä abessiivin morfologiaan ja ortografiaan ennen 1900-lukua; nykysuomen abessiivin käyttöä hän ei tarkastele. Tutkimus tarjoaa kuitenkin perusteellisen katsauksen abessiivin kuvauksen varhaisvaiheisiin, joihin nykykäsityksetkin pohjautuvat. Esimerkiksi meidän päiviimme periytyneen käsityksen abessiivin huonosta kyvystä saada määritteitä sinetöi Setälä (1880, s. 26) lauseopissaan (Pantermöller, 2010, s. 90–94). Abessiivin käytön kuvaus on kuitenkin ollut sidoksissa koko kielen kieliopillisiin kuvauksiin, jossa frekvenssiltään alhaisimmat sijat ovat yleensä jääneet lyhyiden mainintojen varaan. Jopa Penttilän (1963, s. 435–436) massiivisessa kieliopissa nominien abessiivi ja ei-finiittinen *mAtta*-muoto esitellään rinnakkain vain kahdella pääosin esimerkkilauseista koostuvalla sivulla.

Ilmeisesti Siron (1964, s. 63) lauseopissa abessiivia, komitatiivia ja instruktiivia kutsutaan ensimmäisen kerran marginaalisiksi sijoiksi ”sen vuoksi, että ne eivät esiinny

koskaan verbin sidonnaisina määräyksinä”. Sittemmin marginaalisuudella on viitattu näiden sijojen muihinkin piirteisiin: muun muassa heikkoon produktiivisuuteen, alhaiseen frekvenssiin ja siihen, että ”ne ovat NP:iissä harvinaisia, melkeinpä vain joihinkin fraaseihin kuuluvia” (Vilkuna, 1996, s. 81). Varsinaisia tutkimuksia abessiivin väitetyistä ominaisuuksista ei kuitenkaan ole esitetty. Lähinnä ainoan poikkeuksen tekee Ikola (1996), mutta hänen lyhyt katsauksensa on luonteeltaan toteava kuvaus abessiivin käytöstä Lauseopin arkiston yleiskieltä ja murteita edustavassa aineistossa.

Suomen kieliopin kuvauksista kattavin ja nykyään vaikutusvaltaisin on *Iso suomen kielioppi* (ISK, 2004). Erityistä yksinomaan abessiiville omistettua lukua sekään ei sisällä, vaan abessiivia, komitatiivia ja instruktiivia käsitellään ryhmänä, jota kutsutaan vajaan käyttöiksi sijoiksi. Arvioin ISK:n abessiivista esittämää kuvaa seikkaperäisemmin seuraavissa luvuissa, mutta tässä yhteydessä sen voi tiivistää seuraaviin lainauksiin: ”Vajaan käyttöisten sijojen abessiivin, instruktiivin ja komitatiivin käyttöön liittyy leksikaalisia ja morfologisia rajoituksia. Esimerkiksi abessiivi esiintyy ensisijaisesti MA-infinitiivin sijana, vaikka muoto on mahdollinen nomineistakin.” (§ 1261) ”Sijoista abessiivi esiintyy enimmäkseen vain infiniivimuotoisissa adverbeissa” (§ 387), ”Abessiivisijaiset possessiivisuffiksiliset muodot ovat periaatteessa mahdollisia – – mutta niitä ei esiinny” (§ 97), ”Substantiivin abessiivimuoto ei yksikössä voi saada kongruoivaa adjektiivimääritettä” (§ 1262), ”Mahdollisia ovat vain monikolliset komparatiivimuotoiset määritteet; monet niistä ovat vakiintuneita sanontoja. Abessiivi on siis vajaan käyttöisyytensä ja kiteytymisherkyytensä vuoksi epätyypillinen sijapäite.” (§ 1262) ”Abessiivipäätteiset sanat saavat herkästi adverbin määritteitä – –. Substantiiveiksi ne ovat siis epätyypillisiä” (§ 686).

Ei jää epäselväksi, että ISK:n suhde abessiiviin sijana on melko vähättelevä. Myös tieteiden yhteistä käsitteistöä kokoava ja yleistajuistava kansallinen Tieteen termipankki (s.v. *abessiivi*) toteaa ykskantaan, että abessiivia käytetään produktiivisesti vain MA-infinitiivissä.

Abessiivin maine ei ole korkea myöskään suomen kielen tutkimuksen perinteisten rajojen ulkopuolella. Suomi on kyllä yleisesti tunnettu runsaasta morfologiastaan ja kenties parhaiten juuri rikkaasta 15 sijan sijajärjestelmästä, mutta varoitukset eräiden sijojen marginaalisuudesta ovat kantautuneet toisen käden lähteisiin usein jopa kotoista kärjekkäämmässä muodossa. Esimerkiksi morfologian teoriaa kehittävä Beard (1995, s. 100) tietää kolme ns. marginaalista sijaamme epäproduktiiviseksi, sijan määrittelyä pohtivat Spencer ja Otaguro (2005, s. 128) puolestaan pääasiassa kiteytyneissä idiomeissa esiintyviksi loppuaan lähestyviksi sijoiksi ja Blevins (2015, s. 110) jonkinlaisiksi morfologisiksi jäänteiksi; esimerkkejä riittäisi enemmänkin. Syynä vallitsevaan käsitykseen ovat usein vieraskielisille laaditut suomen kielen kuvaukset, joissa on tarvetta yleistyksille, jotka ovat lähteneet elämään omaa elämäänsä. Suorastaan vääränä on silti pidettävä esimerkiksi Paunosen (1997, s. 1005) toteamusta, jonka mukaan abessiivi, komitatiivi ja instruktiivi eivät kuuluisi nominien taivutusparadigmaan. Hämmäntävä on myös abessiivin alkuaan marginaaliseksi sijaksi leimanneen Siron (1964, s. 63) jo vuosikymmenten takainen väite, jonka mukaan abessiivia ”tavataan enää vain sananlaskuissa, esim. *Joka kuritta kasvaa, se kunniatta kuolee*”.

Kaikkia tällaiset väittämät eivät kuitenkaan ole jättäneet kylmiksi. Kenties voimakkaimmin on reagoinut Päivi Schot-Saikka (1995) kommentoidessaan Vähämäen (1994) suomen kielen oppikirjaa:

– – en malta olla puuttumatta hierarkian hännillä olevien sijojen raskaaseen diskriminointiin. Ei riitä, että abessiivi-, instruktiivi- ja komitatiiviparkoihin on lyöty leima »marginaaliset sijat»; Vähämäki kääntää sen englanniksi termillä *all but obsolete cases* (1994: 314). Taannoin maan päälehti otsikoi ensimmäisellä uutissivullaan *SUOMI ELEITÄ EUROOPPAAN*, abessiivi kauniisti nominatiivin ja illatiivin välissä. En usko, että ainoallakaan lukijalla oli vaikeuksia ymmärtää tätä »marginaalista» sijaa. Alhainen frekvenssi jossain tekstinäytteessä ei välttämättä merkitse, että sana tai johdos olisi menettänyt produktiivisuutensa. (Schot-Saikku, 1995, s. 260)

Sukupolvea myöhemmin abessiivista esitetään yhä väheksyviä käsityksiä, vaikka etenkin komitatiivi on viime aikoina rehabilitoitu perusteellisesti (Sirola-Belliard, 2016, 2017). Myös abessiivi osoittautuu paljon elinvoimaisemmaksi kuin mitä tähänastiset kuvaukset paljastavat.³

3 ABESSIIVIN SIJAMAISUUDESTA

Seuraavassa kuvaan abessiivin morfologiaa ja siihen liittyvää produktiivisuutta (luku 3.1) sekä etenkin sen lauseoppia (luku 3.2) kirjoitustussa nykysuomessa ja osoitan abessiivin olevan sijamainen siinä missä muutkin suomen sijat.

³ Artikkelini nimenä arvioija on aiheellisesti kiinnittänyt huomiota minun ja edeltäjäni ainakin näennäisesti arvottaviin sananvalintoihin. On – ainakin nykykäsityksen mukaan – totta, että sijat eivät sinänsä ole adverbeja, adpositioita tai muita muotokategorioita parempia kieliopin elementtejä, mutta joka tapauksessa sijojemme ”rikkautta” on 1800-luvun alkupuolelta lähtien korostettu sekä fennistiikassa että sen ulkopuolellakin (ks. esim. Suonemi-Taipale, 1994, ja Sirola-Belliard, 2016, prolatiivin ja komitatiivin sijastustusten arvosta suomen kieliopin kuvaajille). Jo Lönnrot (1844, s. 159) mainitsi abessiivimuotoa *huoneetta* korvaavan prepositiolausekkeen *ilman huonetta* esimerkkinä pelostaan, että ”kielellemme parahin tavara — sanapäätettensä moninaisuus — vähitellen joutuu unheelle, ja osiksi jo on joutununnakin”. Tämän artikkelin osin apologinen retoriikka siis omalla tavallaan jatkaa alan tutkimusperinnettä.

3.1 Abessiivin morfologiasta ja produktiivisuudesta

Suomen yleiskielen abessiivin päätte on *-ttA*. Kielen vanhojen aluemurteiden näkökulmasta tämä tosin on marginaalisempi päätte kuin vanhastaan laajoilla alueilla vallalla ollut *-tA^(x)*. Pantermöller (2010) on tarkoin kuvannut perinteisesti lähinnä kaakkoismurteisiin ja pohjoisimpiin pohjalaismurteisiin rajoittuneen *ttA*-abessiivin voittokulun nykyiseen kirjasuomeen. Lopputuloksena on nykyyleiskielen abessiivi, jonka päätte *-ttA* liittyy normaaleihin yksikkö- ja monikkovartaloihin. Abessiivin muodostamisessa ei ole periaatteellisia ongelmia kenellekään, joka osaa muodostaa esimerkiksi rakenteeltaan analogiset inessiivit ja adessiivit *ssA-* ja *llA-* päättein. Abessiivin muodostaminen on siis morfologian näkökulmasta ongelmatonta, mutta silti sitä on pidetty ongelmallisena sijana, voimakkaimpien näkökulmien mukaan ei varsinaisena sijana ollenkaan.

Abessiivista esitettyjä luonnehdintoja voi monessa suhteessa verrata komitatiiviin, jota voi usein pitää kielteisen abessiivin myönteisenä vastineena (esim. *rahoineen, pelkoineen, virheineen* vs. *rabatta, pelotta, virheittä*). ISK:n (§ 1227–1228) mukaan suomen harvinaisin sija on komitatiivi, mutta ei-fniittiset verbimuodot pois luettuna varsinaisten nominien – ja niiden joukossa substantiivien – sijoista komitatiiviakin harvinaisempi on abessiivi, joita on Lauseopin arkiston kirjakielisissä teksteissä vain puolisen promillea kaikista substantiivien esiintymistä. Sirola-Belliard (2016) on monografiassaan kuvannut komitatiivia ylipäänsä. Myöhemmässä artikkelissaan (Sirola-Belliard, 2017) hän on kiinnittänyt erityistä huomiota komitatiivin produktiivisuudesta esitettyihin väitteisiin ja siihen, miten niihin tulisi komitatiivin käytön todellisuuden sekä erilaisten produktiivisuuden käsitteiden valossa suhtautua. Tähän tarkkaan analyysiin viitaten esitän oman

tutkimukseni aiheen, abessiivin, produktiivisuudesta vain yleisempiä kommentteja ja havaintoja.

Sirola-Belliard (2017) osoittaa, että abessiivin tavoin toistuvasti epäproduktiiviseksi leimattua komitatiivia on oikeastaan kaikista mahdollisista näkökulmista tarkastellen syytä pitää yksinomaan produktiivisena. Baueria (2001) seuraten hän jakaa morfologisen produktiivisuuden yhtäältä tarjoumaan (*availability*) – siihen, millaiset muodot ovat teoriassa mahdollisia – ja toteumaan (*profitability*) eli siihen, millaisina nämä mahdollisuudet todellisuudessa toteutuvat. Toteuman kaksi eri ulottuvuutta puolestaan ovat esiintymät ja tyypit eli morfologiseen produktiivisuuteen sovellettuna tekstifrekvenssi ja lekseemiasiintymät: se, kuinka taajaan vaikkapa komitatiiveja ja abessiiveja teksteissä esiintyy, sekä se, kuinka monista lekseemeistä tällaisia muotoja teksteissä on muodostettu.

Komitatiivin epäproduktiivisuudesta puhuttaessa on usein viitattu kiteytyneisiin ilmaisuihin, kuten *perheineen, vaimoineen ja lapsineen*, joiden suhteellinen frekvenssi komitatiivimuotojen joukossa on huomattava. Kuten Sirola-Belliard (2017) huomauttaa, tämä ei kuitenkaan sovi epäproduktiivisuuden kriteeriksi, tai ainakin tällaisen kriteerin käyttö on mielivaltaista: Esimerkiksi essiivien esiintymistä erityisen frekventtejä ja kiteytyneitä ovat mm. *vuonna, päivänä, aikana ja kesänä*, mutta tällaisten keskittymien olemassaolo on kielen sanojen ja taivutusmuotojen tavanomainen ominaisuus, ei merkki epäproduktiivisuudesta. Sirola-Belliard korostaa osuvasti, että mikäli kiteytymien suhteellisen korkea frekvenssi olisi epäproduktiivisuuden kriteeri, essiiviä tulisi luonnehtia komitatiiviakin epäproduktiivisemmaksi sijaksi, mutta tätä ei kukaan liene vakavissaan esittänyt. Oleellista onkin se, että vaikka komitatiivilla on kiteytyneitä ja frekventtejä edustumia kuten *vaimoineen*, suuri osa lekseemiasiintymis-

tä on täysin satunnaisia ja fraasiutumattomia (esim. *tyttö kapsäkkeineen ja tulevaisuus vanhuksineen, avohoitoineen ja kiireineen*).

Sirola-Belliardin (2017) esittämä kuva komitatiivista sopii muutettavat muuttaen myös abessiiviin, jota samoin on toistuvasti luonnehdittu epäproduktiiviseksi. Konkreettisia todisteita näiden luonnehdintojen tueksi ei kuitenkaan ole esitetty: Kiteytyneeksi tai fraasiutuneeksi luonnehditun abessiivin tyyppiesimerkkejä on muun muassa *luvatta*, joka eittämättä on yleisimpiä abessiivimuotoja. Tämä ei kuitenkaan tee abessiivista epäproduktiivista. Esimerkiksi useimpien suomenkielisten yhteistä kirjakieltä hyvin edustavan Ylen suomenkielinen uutisarkisto-korpuksen (207,5 miljoonaa sanetta) kymmenen yleisintä abessiivimuotoa – *luvatta, sähköttä, tuloksetta, poikkeuksetta, ongelmitta, maksutta, maaleitta, kiistatta, oikeudetta ja huomiotta* – edustavat kyllä arviolta jopa yli kolmasosaa kaikista abessiivimuotojen esiintymistä, mutta kaiken kaikkiaan ne ovat vain noin prosentti korpuksen liki tuhannesta abessiivimuototyypistä. Vertailukohdaksi sopii Sirola-Belliardin (2017, s. 91) havainto, jonka mukaan hänen Ylen uutisarkistoa vastaavan sanomalehtikorpuksensa kahdeksan yleisintä essiivimuotoa kattaa noin 40 % kaikista käytetyistä essiiveistä. Oman aineistoni frekvenssiluettelon toisessa päässä esiintyvät kuitenkin esimerkiksi *kiihkotta, turvapaikatta, pelikiellotta, palotta, pannatta, ihailijoitta, roiskeitta ja rekisterikilvittä*. Täydellinen luettelo olisi hyödytön, sillä abessiivin voi muodostaa kaikista substantiiveista (esim. *palotta* ja *pannatta* niin substantiiveista *palo* ja *panna* kuin *palko* ja *panta*).

Tässä yhteydessä ei ole mahdollista tarkastella abessiivin produktiivisuutta ja taajuutta perinpohjaisesti. Omat rajoituksensa asettaa jo sijojen erilainen morfologia, sillä siinä missä esimerkiksi komitatiivimuodot ovat lähes aina yksiselitteisiä komitatiivimuotoja

(Sirola-Belliard, 2016, s. 23), abessiivimuotojen automaattinen tunnistaminen ei suju massakorpuksiin käytetyiltä jäsentimiltä yhtä luotettavasti. Morfologisesti analysoiduissa korpuksissa on lukemattomia abessiiveiksi tulkittuja partitiiveja (*vuotta, ainnutta*) ja nominatiiveja (*Marjatta, Maritta*), jotka ani harvoin todellisuudessa toimivat substantiivien abessiivimuotoina; toisaalta osa miljoonista partitiiveiksi analysoiduista muodoista (*tuhatta, kuutta*) voi sittenkin olla abessiiveja.

Kielen rakenteen ymmärtämisessä ja kuvaamisessa ei kuitenkaan pohjimmiltaan ole kyse taajuuskilpailuista, vaan on luonnollista, että viidentoista sijan kielessä toiset ovat frekventimpiä ja muutenkin prototyypisempiä kuin toiset. Vaikka tekstifrekvenssin tarkastelua voi esimerkiksi Bauerin (2001) tavoin pitää yhtenä osatekijänä produktiivisuutta mitattaessa, toisille tutkijoille nämä ovat kaksi yhteenkuulumatonta käsitettä (ks. esim. Itkonen, 1986, s. 481).

Sijamuodoista puhuttaessa katseet suuntautuvat usein substantiivien lisäksi myös adjektiiveihin, pronomineihin ja numeraaleihin, jotka suomessa kuuluvat nominien pääryhmään, jotka määrittellään juuri sijassa ja luvussa taipuviksi sanoiksi. Adjektiivien abessiivimuodot ovat kieltämättä verraten harvinaisia, mutta alempana (luvussa 3.2) nähdään, että ISK:n (§ 1262) väitteet abessiivin monikollisiin komparatiiveihin rajoittuvista määritteistä ovat paikkansa pitämättömiä. Vaikka ISK toteaa, että ”substantiivin abessiivimuoto ei yksikössä voi saada kongruoivaa adjektiivimääritettä: **hyvättä rahatta, *suuremmatta ongelmatta*”, toisaalta kielioppi tai muut lähteet eivät esitä, etteivätkö esimerkiksi muodot *hyvättä* ja *suuremmatta* olisi suomen morfologian mahdollistamia ja tuottamia abessiiveja.

Pronominien taiputuksesta ISK (§ 1261) toteaa, että ”vajaakäyttöisiä sijoja esiintyy vain määritteinä sellaisissa kiteytyneissä ilmauksissa kuin *niine hyvineen, muin keinoin, muitta mutkitta*”. Täysin tuntemattomia vanhemmassa kirjakielessä melko yleiset *sinutta*-tyyppiset abessiivit (ks. esim. Pantermöller, 2010, s. 32, 39–40) eivät tarkastelemassani nykykielessä silti ole, mutta äärimmäisen harvoin esiintyessään ne kuuluvat lähinnä runolliseen ilmaisuun. Tässäkin yhteydessä on sopiva verrata abessiivia komitatiiviin, jota ei myöskään juurikaan muodosteta persoonapronomineista. Kuten Sirola-Belliard (2016, s. 44–45, 185; 2017, s. 85–86) Iggeseniin (2009) viitaten toteaa, tällainen asymmetria on tyypologisesti suhteellisen tavallista. Sijaa voi silti pitää produktiivisena, vaikka sitä ei kaikista nominien pääryhmään luetuista sanaluokista muodostettaisikaan.

Abessiivin morfologiasta puhuttaessa on mainittava vielä yksi suomen sijoille tyypillinen piirre: omistusliitteet. Abessiivin omistusliitteisiin näyttää kiinnitetyn huomiota vain harvakseltaan mutta torjuvasti. ISK (§ 97) toteaa muiden sijojen omistusliitteiden kuvauksen päätteeksi, että vastaavat abessiivit ”ovat periaatteessa mahdollisia, esim. *En tule toimeen kuskittani*, mutta niitä ei esiinny”. Tämän nähtävästi keinotekoisen esimerkin rinnalle on paikallaan nostaa joitakin autenttisia esimerkkejä:

- (1) *Joukossa on useita rahoittaan jääneitä Sampo Pankin asiakkaita.* (Kielipankki: Suomi24)
- (2) *Just tää porukka on sitä, jonka takia OIKEASTI sairaa ihmiset jäävät lääkkeittään.* (Kielipankki: Suomi24)
- (3) *Minun mökille ette sitten luvattani mene.* (Kielipankki: Suomi24)

Esimerkit (1–3) ovat yksiselitteinen vasta-esimerkki ajatukselle, että omistusliitteellisiä abessiiveja ei esiintyisi. Näiden esimerkkien myötä on luontevaa edetä abessiivin lauseoppiin ja omistusliitteellisiä abessiiveja huomattavasti kompleksisempiin morfosyntaktisiin rakenteisiin.

3.2 Abessiivin morfosyntaksista

Vaikka sijat ovat keskeinen osa suomen kieliooppia ja sen kuvausta, sijan määritelmiä ja kriteerejä fennistiikassa on eksplikoitu yllättävän vähän. Vähäpuheisuudesta huolimatta monesta keskeisestä kriteeristä ollaan nähtävästi yksimielisiä. Anhava (2010, s. 240) toteaa oikein, että oleellimmat perinteiset kriteerit ovat yhtäältä edellä tarkasteltu produktiivisuus ja toisaalta sijojen kyky esiintyä adjektiiviattribuuttien taivutusmuotoina. Samoihin kriteereihin viittaavat myös mm. Itkonen (1986, s. 481), ISK (§ 1261–1262) ja Sirola-Belliard (2016, s. 35–41). Adjektiiviattribuuttien rinnalla toisena substantiivien ja niiden sijoina pidettävien muotojen kriteerinä ISK (§ 385) mainitsee myös genetiiviattribuutit. Vastikään näitä ja muidenkin fennistien käsityksiä sekä niiden suhdetta yleislingvistikseen sijan määrittelyyn (siteeratuimpana Blake, 1994, s. 1) ovat käsitelleet tarkemmin Jääskeläinen (2020) ja Ylikoski (2020), jotka pohtivat sijojen tai ns. kääpiösijojen määritelmiä kokonaan perinteisen sijaparadigman ulkopuolelle jääneiden *sti*-muotojen (*aidosti*) sekä prolatiivin (*alueitse*), temporaalin (*aamuisin*) ja distributiivin (*alueittain*) valossa. Abessiivin tarkastelu perinteisen sijakäsityksen näkökulmasta on näiden muodosteiden rinnalla monessa suhteessa ongelmattomampaa.

Abessiivin sijamaisuutta on ainakin Sirosta (1964, s. 63) lähtien vähätelty sen heikkona pidettyyn produktiivisuuteen viitaten. Myöhemmin huomiota on kiinnitetty morfosyntaksiin ja etenkin abessiivin huo-

noon kykyyn toimia yksittäistä substantiivina kompleksisempien substantiivilausekkeiden pääsanana. Vilkkunan (1996, s. 81) mukaan attribuutilliset abessiivit kuuluvat ”melkein pä vain joihinkin fraaseihin”. ISK (§ 1262) korostaa abessiivin vajakäyttöisyyden ja kiteytymisherkkyuden näkyvän siinä, että se saa vain monikollisia komparatiivimuotoisia määritteitä, joista monet ovat vakiintuneita fraaseja. Tätä näkemystä toistavat muun muassa Pantermöller (2010, s. 17) ja Kiparsky (2012, s. 44), joka yllättäen esittää ilmiön selitykseksi sitä, että suomen komitatiivi muodostetaan vain monikkovartalosta (ks. kuitenkin Sirola-Belliard, 2016, s. 60–61).

Siirryn takaisin abessiivin adjektiiviattribuutteihin tuota pikaa, mutta sitä ennen palaan yllä esimerkeissä (1–3) nähtyihin omistusliitteellisiin abessiiveihin. Omistusliitteiden käyttö on usein yhteydessä genetiivimuotoisiin omistaja-attribuutteihin, joita abessiivin kuvauksissa ei liiemmin ole käsitelty. Penttilän (1963, s. 435) esimerkistö sisältää lauseen *Suomea olen opetellut toisten johdotta ja avutta*, jonka sisältö itsessäänkin voi luoda vaikutelman epätäydellisestä suomen kielen taidosta. Alla on kuitenkin joukko nykykielestä tavattavia lauseita, joissa abessiiveilla on genetiiviattribuuteinaan sekä substantiiveja (4–5) että persoonapronomineja, jotka substantiivilausekkeille tyypilliseen tapaan saavat kumppaneikseen omistusliitteitä (6–7):

(4) *okei, ehkä joissain paikoissa alle 16 vuotias saa ottaa korvikset vanhempien luvatta mut uskon ettei missään joku 12v sais ottaa napakorun ilman vanhempien lupaa* – (Kielipankki: Suomi24)

(5) *Tähän nähden lienee katsottava, ettei pääministeri enää voi presidentin suostumuksetta perua aloitettaan.* (Kielipankki: KKK)

(6) *Lain 45 §:n mukaan esittävän taiteilijan esitystä ei hänen suostumuksestaan saa ottaa elokuvaan tai muuhun laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.* (Kielipankki: KLK)

(7) *Venäläisiltä se loppui heidän omatta syyttään mutta meiltä tarpeettomasti, omien laiminlyöntiemme vuoksi.* (Kielipankki: Suomi24)

Yllä nähtävät esimerkit osoittavat abessiivin saavan muiden substantiivien taivutusmuotojen tavoin – ja samalla adverbeista poiketen – genetiivimääritteitä. Abessiivin erityisenä puutteena on kuitenkin pidetty sen kyvyttömyyttä saada muita adjektiiviattribuutteja kuin monikollisia komparatiivimuotoja. Onkin totta, että monikon komparatiivit ovat abessiivin määritteistä yleisimpiä: Suurten ja monipuolisten korpusten valossa tavallisimpia attribuutillisia abessiivilausekkeita ovat mm. *pidemmittä puheitta* ja *suuremmitta ongelmitta*. Frekventeimmät ilmaukset ovat toki usein fraasiutuneita, kuten kieliopitkin korostavat, mutta suurista korpuksista löytyy myös runsaasti muunlaista, hyvin produktiivista käyttöä. Kun tutkimusaineistona on esimerkiksi viiden miljardin sanan otos nykykieltä, attribuutillisten abessiivien tyyppiesiintymä on mahdollista löytää jopa toista tuhatta, ja näistä suuri enemmistö on ainutkertaisia lausekkeita kuten *pahemmitta remonteitta*, *ihmeellisemmittä paniikeitta*, *erikoisemmitta kiemurteluitta*, *aiemmitta kokemuksitta*, *erityisemmittä tuloksitta*, *syvemmittä arvitta* sekä *syväällisemmittä eritteilyttä* ja *laajemmitta perusteluitta*. Luettelo olisi tavattoman pitkä, mutta esimerkit riittänevät osoittamaan rakenteen yleisen morfosyntaktisen produktiivisuuden.

Kiinnostavampaa korpusten antia ovat kuitenkin edellä mainituista poikkeavat, vallitsevan käsityksen valossa täysin epäkieliopilliset abessiivilausekkeet. Fraasiutunut mutta kom-

paratiiviton *muitta mukitta* sikseen, abessiivin kyvyt saada määritteitä eivät suinkaan rajoitu sen enempää komparatiiveihin kuin monikkoonkaan. Seuraavissa esimerkeissä määritteet ovat kyllä komparatiivissa, mutta yksikössä aivan kuten pääsanansakin:

(8) *Lvk päätyikin esittämään sellaisten polttavimpien epäkohtien poistamista, jotka olisivat toteutettavissa pitemmättä viivyytyksettä.* (Kielipankki: KLK)

(9) *Minäkin suosittelisin vaihtamaan nyt kun vielä voit isommatta vaivatta, tuon biekkapohjan!!* (Kielipankki: Suomi24)

(10) *Tämä on jäänyt suuremmatta huomiotta.* (Kielipankki: Suomi24)

Toisaalta mahdollisia ovat myös monikolliset määritteet, jotka eivät kuitenkaan ole komparatiiveja vaan positiiveja. Lauseissa (11–12) positiivimuotoiset *henkisittä* ja *fyysisittä* tosin esiintyvät niitä edeltävien komparatiivien ja pääsanojensa välissä:

(11) *Uskaltauduin ensi kertaa elämässäni jubliin halterneck päällä ja selvisin suuremmitta henkisittä vaurioitta!* (Kielipankki: Suomi24)

(12) *Lääkkeiden alasajo oli todella onnistunut niin, että suuremmitta fyysisittä oireitta sain ne pois, mutta psyyke oli eri mieltä.* (Kielipankki: Suomi24)

Edelleen miljardien saneiden aineistoista on mahdollista löytää lukemattomia abessiivilausekkeita, joissa on ainoastaan substantiivilausekkeille tavanomaisia adjektiiviattribuutteja positiivissa:

(13) *Pikkupojat selvisivät vakavitta vammoitta.* (Kielipankki: Suomi24)

(14) – – *tiettyä henkilöä koskevat tiedot voidaan löytää helposti ja kohtuuttomitta kustannuksitta.* (Kielipankki: Suomi24)

(15) *Jotenkin voisi kuvitella, ettei moisesta selviä **ulkoisista vammoista**, ja jos epäilet päähäsi sattuneen niin, että olet vammautunut, se näkyy kyllä röntgenkuivissa.* (Kielipankki: Suomi24)

Luetteloa voisi taas jatkaa sadoin esimerkein, kuten lausekkein *varsinaisista ongelmista, turhista vastaväitteistä, objektiivisista perusteluista, uusista kuperkeikoista ja vaaleanpunaisista laseista*. Ja edelleen: yllä mainituissa esimerkeissä abessiivit ovat monikko- ja yksikkömuotoisia, mutta mahdollisia joskin harvinaisempia ovat myös lausekkeet, joissa yksikkömuotoista abessiivia määrittää samassa muodossa oleva positiivi.

(16) *Kotietsintää ei **erityisellä aiheella** saa toimittaa kello 21:n ja 6:n välisenä aikana.* (Kielipankki: Suomi24)

(17) *Tilaongelmien tähden jätän tässä tutkielmassa geneeriset lauseet **erityisellä huomiolla**.* (Larjavaara, 1993, s. 631)

(18) – – *vastustus on voitava ilmaista **kohtuuttomalla vaivannäöllä**, eikä siitä saa koitua vastustajalle kohtuuttoman haitallisia seurauksia.* (Kielipankki: KLK)

(19) *Työnantajan katsottiin purkaneen työ sopimuksen **laillisella syyllä**.* (Kielipankki: Suomi24)

Lauseiden (16–19) abessiivien määritteet poikkeavat siis täydelleen – sekä luvun että vertailuasteen suhteen – niistä rajoitteista, joita abessiiville on etenkin ISK:sta (2004) lähtien osoitettu. Samaan ryhmään kuuluu tavallaan myös edellä nähdyn lauseen (7) *heidän omatta syyttään*, jonka *oma* on ISK:n (§ 1456) mukaan pronominiadjektiivi. Yllä nähtyjien esimerkkien valossa ei ole enää yllättävää todeta, että määritteiksi kelpaavat superlatiivitkin:

(20) *Pieni kirja suurista hyveistä on rusi-
napullafilosofiaa, jossa havitellaan kaikkea
hyötyä **pienimmittäkään uhrauksilla**.*
(Kielipankki: 1990- ja 2000-luku)

Omistusliitteiden (1–3, 6–7), genetiivien (4–7) ja varsin monenlaisten adjektiivimääritteiden (7–20) – jotka kaikki yhdistyvät lausekkeessa *heidän omatta syyttään* (7) – jälkeen mainitsematta on vielä yksi, muista poikkeava mutta yhtä lailla substantiivilausekkeille ominainen ja abessiivin määritteiden joukkoa sekä ylipäänsä sijamaisuutta ja substantiivisuutta vahvistava määritetyyppi. Kuten muut sijamuodot, abessiivit voivat saada määritteikseen myös relatiivilauseita:

(21) *Venäjä on vielä **pisteittä, joita se yrittää saalistaa sunnuntaina Saksalta**.*
(Kielipankki: KLK)

(22) *Enemmittä **uhkailuilla, joita oletkin kylvänyt täällä loputtomasti, nähdään!*** (Kielipankki: Suomi24)

Kaiken kaikkiaan abessiivit toimivat erilaisten substantiivilausekkeiden pääsanoina varsin edustavasti. Samalla on myönnettävä, että kovin yleisiä yllä nähdyt abessiivilausekkeet eivät ole. Yhtäältä niitä kyllä on löydettävissä tuhansia, mutta toisaalta tällöin korpusen sanemäärät ovat miljardeja. Toistaiseksi käsittelemättä on myös kysymys siitä, kuinka hyvin kielenpuhujat yllä nähtyjä lauseita hyväksyvät. Palaan näihin kysymyksiin jäljempänä luvussa 5 sen jälkeen, kun seuraavassa luvussa on ensin tarkasteltu abessiiveja uudesta näkökulmasta – väitettynä adverbeina.

4 ABESSIIVIN ADVERBIMAISUUDESTA

Suomen abessiivia on kutsuttu parin sukupolven ajan, nähtävästi Siron (1964, s. 63) lauseopista alkaen, marginaaliseksi sijaksi ja ISK:sta (2004) alkaen myös vajaakäyttöiseksi sijaksi. Abessiivia on joka tapauksessa pidetty jonkinlaisena sijana, mutta ISK on myös aloittanut uuden perinteen, jonka mukaan abessiivilla on myös selviä adverbisiin viittaavia piirteitä, jotka heikentävät sen sijastusta. Yllä on jo tarkistettu väitteitä abessiivin epäproduktiivisuudesta ja kyvyttömyydestä saada substantiiveille ominaisia määritteitä. Varsinaisista adverbeille ominaisista abessiivin piirteistä ISK toteaa seuraavaa:

Abessiivipäätteiset sanat saavat herkästi adverbien määritteitä (kuten vastaavanmerkityksiset adpositioilmaukset: *aivan ilman syytä*). Substantiiveiksi ne ovat siis epätyypillisiä – – (ISK § 686)

Abessiivi ja instruktiivi ovat myös eräänlaisia adverbistimia sikäli, että näissä sijoissa esiintyvä substantiivi saa usein adverbien mutta ei substantiivien määritteitä: *aivan syyttä, ihan avokäsin, *hyvättä syyttä* – – (ISK § 1261)

ISK:n esittämää kuvaa abessiivista kääntää entisestään Kiparsky (2012, s. 44), jonka mukaan abessiivin määritteet ovat rajautuneet monikkoon siinä määrin, että yksikön abessiivimuotoja voi pitää adverbeina. Vaikka Pantermöller (2010, s. 17, 94) hyväksyy ISK:n käsityksen abessiivin lähes olemattomista attribuuteista, hän kuitenkin varoo luonnehtimasta adverbeiksi muita abessiiveja kuin leksikaalistuneimpia *huoletti-* ja *ääneti-*tyyppisiä muotoja (mts. 30; samoin Ikola, 1996, s. 32); *-ti* on eteläisimmissä hämäläismurteissa ollut vanhastaan normaali abessiivin tunnus.

Mutta mistä oikein on kyse silloin, kun sijaa muistuttavia muodosteita ei pidetä substantiivien taivutusmuotoina vaan adverbeina? Karkeasti sanottuna kyse on Anhavan (2010, s. 240) mainitsemien kahden kriteerin – produktiivisuuden ja adjektiiviattribuuttien – puuttumisesta. Jälkimmäinen kriteeri on perisuomalainen, ja sillä on vain rajallisesti käyttöä suomen kielen ulkopuolella: jopa lähisukukieli virossa on neljä melko kiistattomasti sijaksi katsottua muotokategoriaa – yksi niistä abessiivi – joissa attribuutit kongruoivat pääsanansa kanssa vain osittain, genetiivissä (esim. *suuremate üllatusteta* 'suuremmitta yllätyksittä', sanatakkasti "suurempien yllätyksittä").⁴

Yhtä kaikki, suomessa kongruoivat adjektiiviattribuutit ovat monen muunkin mainitsema kriteeri. Esimerkiksi prolatiivin sijamaisuus on kiistetty kerta toisensa jälkeen juuri sillä perusteella, että mahdottomiksi prolatiivilausekkeiksi on katsottu mm. **ihanitse maitse* (Penttilä, 1963, s. 148), **tällaisitse nurkitse* (Itkonen, 1986, s. 481), **myrskyisitse meritse* (ISK § 385) ja **lumisitse maitse* (Anhava, 2010, s. 240–241). Samaan kriteeriin vedoten Ylikoski (2018, s. 9–10) pitää marginaalisia prolatiivilausekkeitä kuten *jyrkitse portaitse* tietynasteisen sijamaisuuden merkkeinä. Mitä abessiiviin tulee, luvussa 3.2 on nähty, että vaikka adjektiiviattribuutit ovatkin mielenkiintoisen usein monikon komparatiivimuotoja, sellaisiin ne eivät kuitenkaan rajoitu. Vaikka lausekkeet tyyppiä *suuremmatta huomiotta* (10), *vakavitta vammoitta* (13) tai *pienimmittäkään uhrauksitta* (20) eivät kovin frekventtejä olekaan, ne ovat sadoin kerroin yleisempiä kuin esimerkiksi prolatiivilauseketyyppi *jyrkitse portaitse*.

⁴ Täydellisyyden vuoksi on huomautettava, että täysin kongruoivat abessiivilausekkeet, kuten *suuremateta üllatusteta* 'suuremmitta yllätyksittä', eivät ole aivan yhtä olemattomia kuin millaisena viron kielipiit perinteisesti asian esittävät.

Adverbit ovat tunnetusti haastava sanaluokka, eräänlainen kaatoluokka, jonne kuuluviksi leimataan sanat, joille ei ole helppo osoittaa yksiselitteisempää kategoriaa. Esimerkiksi ISK:n (§ 646) mukaan suomen adverbit ovat vajaaparadigmaisia tai taipumattomia sanoja, jotka kuvaavat ”sellaisia lauseessa esitetyn tilanteen suhteita kuin aika, paikka, olotila, tapa ja määrä”. Myös kansainvälisessä kielitieteessä on todettu, että adverbeilla ei niinkään ole omia leimaa-antavia ominaisuuksia, vaan tähän sanaluokkaan päädytään nimenomaan erityisten positiivisten piirteiden puuttuessa (ks. esim. van der Auwera, 1999, s. 8; Ramat & Ricca, 1994).

Edellä nähdyt lainaukset osoittavat kuitenkin, että ISK (§ 686, 1261) perustelee abessiivin ja instruktiivinkin adverbimaisuutta erityisten adverbeille ominaisten määritteiden kautta. Ainoat konkreettiset esimerkit tosin ovat lausekkeet *aivan syyttä* ja *ihan avokäsin* (§ 1261) ilman tarkempia selityksiä. Toisaalla (§ 615) täsmennetään, että *aivan* ja *ihan* ovat intensiteettipartikkeleita, jotka ovat ”tyypillisiä adjektiivin (ja adverbien) etuasemaisia astemääritteitä”, joskin niitä esiintyy myös adpositioiden yhteydessä (§ 686). Saman käsityksen ISK toistaa muuallakin (esim. § 664, 853–854), mutta laajemmin tällaisia ja muitakin astemääritteitä on kuvannut vasta Huumo (2019, s. 7), joka niin ikään toteaa ne adjektiivien, adverbien ja eräiden adpositioiden määritteiksi. Tällainen kriteeri vaikuttaakin lähtökohtaisesti hyvältä keinolta erottaa adverbistuneet abessiivit varsinaisista sijamuodoista, mutta lähemmin tarkasteltuna menetelmä paljastuu ongelmalliseksi, sillä todellisuudessa samat astemääritteet voivat määrittää myös substantiiveja. ISK:n (§ 854) omakin esimerkistö sisältää lauseen *Hänellä on teoriassa edessään vielä 8–10 vuotta aivan huipulla*.

Substantiiveja määrittävien astemääritteiden tarkastelu olisi oikeastaan oma tutkimus-

aiheensa, johon kukaan ei tunnu toistaiseksi tarttuneen. ISK ja Huumo (2019) ovat kyllä nähtävästi oikeassa siinä, että intensiteettipartikkelit ovat – tavallisesti – adverbien, adjektiivien ja adpositiolausekkeiden astemääritteitä, mutta abessiivin sijamaisuuden vähättelyn kannalta ei ole lainkaan yhden-tekevää, että adverbimaisuuden osoituksena pidetyt intensiteettipartikkelit ovat mahdollisia myös substantiivien määritteinä. Toki lauseketta *aivan huipulla* voisi pitää vastaavana merkinä adessiivimuodon *huipulla* adverbimaisuudesta, mutta tässä tarkoituksessa ISK ei sitä esitä. Varsin tavallisia ovat myös ilmaukset kuten *aivan loppubetkillä* tai vaikkapa inessiiviset *aivan ydinkeskustassa* ja *ihan läbitulevaisuudessa*, joiden pääsanoja tuskin on adverbeiksi tulkittu. Oleellista on sekin, että vaikka esimerkiksi *huipulla* voitaisiinkin kenties jossain yhteydessä tulkita adverbiksi, *aivan* on mahdollinen astemäärite myös silloin, kun vaikkapa *huipulla* on selvä substantiivi erilaisine attribuutteineen: erilaisista korpuksista löytyy lukemattomia lausekkeita kuten *aivan ylimmällä/kansainvälisellä/maailman huipulla*.

Tilanne on samanlainen abessiivinkin suhteen: Vaikka ISK:n (§ 1261) esimerkissä *aivan syyttä* abessiivin todetaan saavan adverbien mutta ei substantiivien määritteitä, astemääritteet ja muut, substantiiveille ominaiset määritteet eivät sulje toisiaan pois. Esimerkiksi lausekkeita *ihan suuremmitta huolitta/murheitta/vaivoitta* tai *täysin omatta syyttään* on löydettävissä ihan suuremmitta ponnisteluitta. On ilmeistä, että intensiteettipartikkelit ovat yleisemmin muiden sanaluokkien kuin substantiivien määritteitä, mutta koska ne ovat mahdollisia myös substantiivien määritteinä, *aivan syyttä* sellaisenaan ei vielä riitä osoitukseksi siitä, että abessiivi on varsinaisen sijamuodon sijaan ”eräänlainen adverbistin” (ISK § 1261), mitä tämä ainutlaatuiselta vaikuttava luonnehdinta tarkoittaa.

Abessiivin substantiivimaisia ja adverbimaisia ominaisuuksia on yllä ja aiemmissa kielen kuvauksissa tarkasteltu lähinnä morfologian ja syntaksin näkökulmista. Vähemmälle huomiolle on jäänyt abessiivien semantiikka ja etenkin ne tapaukset, jolloin abessiivimuotoja voisi pitää merkitykseltään kiteytyneinä. Nähdäkseni parhaat syyt pitää joitakin abessiivimuotoja adverbeina ovat kuitenkin nimenomaan semanttisia, joskin tällöinkin kyseeseen tulevat vain yksittäiset abessiivimuodot, ei suinkaan muotokategoria kokonaisuudessaan. MA-infinitiivin abessiivien osalta ISK (§ 1262) kiinnittää kyllä huomiota siihen, että eräitä muotoja käytetään adverbeina (*epäilemättä, välttämättä*) ja adpositiivina (*huolimatta, riippumatta, lukuun ottamatta*). Varsinaisten eli substantiiveista muodostettujen abessiivien osalta adverbistuneiksi voisi tulkita esimerkiksi yleisimpiin abessiivimuotoihin kuuluvat *tuloksetta* ja *vaivatta*, koska niitä ei aina ole luontevaa korvata prepositioliusekkein *ilman tulosta* ja *ilman vaivaa*. Varhaisen esimerkin kansankielestä ja kansan omasta kielitajusta tarjoaa Setälä (1883, s. 49) Pihlajavedeltä: ”Eräs Pihlaisten mies väitti *ilman rahata* varsinaisesti tarkoittavan rahan puutetta, mutta *ilman rahaa* olevan yhtä kuin: ilman jotakin määrättyä lanttia, esim. ilman 5:n pennin rahaa.” Näin kai nykykielessäkin *rahatta* on merkitykseltään kiteytyneempi eli adverbimaisempi kuin *ilman rahaa*.⁵

Merkitykseltään leksikaalistuneet ja täten adverbistuneet abessiivit eivät kuitenkaan ole osoitus abessiivin adverbimaisuudesta sinänsä, vaan nimenomaan siitä, että merkitykseltään poikkeuksellisimmat abessiivit eivät enää ole tavallisia substantiivien abessiivimuotoja. Edellä mainitut *tuloksetta*,

vaivatta ja *rahatta* tai samoin yleisimpiin abessiivimuotoihin kuuluvat *luvatta* ja *poikkeuksetta* eivät siis ole sen kummempia kuin essiivisijaisten tilanilmausten leksikaalistumisjatkumoa tarkastelleen Hynösen (2013) mainitsemat *raskaana*, *sikana*, *paskana* ja monet muut merkitykseltään kiteytyneet essiivit tai vaikkapa inessiivit *humalassa* ja *vahingossa*. Sellaiset lukemattomat mutta harvemmin esiintyvät abessiivit kuin *arvitta*, *kiemurteluitta* ja *vaivannäöttä* eivät puolestaan määritteettöminkään ole lähtökohtaisesti adverbimaisempia kuin samojen substantiivien essiivi- ja inessiivimuodot. Tätä havainnollistavat vielä seuraavat esimerkit, joissa abessiivien rinnalla nähdään samanlaisia puuttumista ilmaisevia *ilman*-lausekkeita:

(23) *Ostosten lomassa voi piipahtaa myös vaikkapa mittaamassa verensokerinsa maksutta ilman ajanvarausta.* (Kielipankki: Yle)

(24) *Hän jää lennoilla poikkeuksetta ilman ruokaa.* (Kielipankki: Yle)

Lauseiden (23–24) abessiivit *maksutta* ja *poikkeuksetta* ovat hieman kiteytyneempiä kuin lausekkeet *ilman ajanvarausta* ja *ilman ruokaa*, mutta nämäkin voisi korvata abessiiveilla *ajanvarauksetta* ja *ruoatta*. Huomatavasti kiteytymättömämpiä ovat kuitenkin seuraavien esimerkkien *maailmanmaineetta* ja *pormestaritta*:

(25) *Vastaavasti monet reggae-artistit olisivat jääneet maailmanmaineetta ilman Island-yhtiötä.* (Kielipankki: 1990- ja 2000-luku)

(26) *Pirkkala olisi jäänyt pormestaritta ilman Risto Koiviston EU-pestiä.* (Kielipankki: 1990- ja 2000-luku)

⁵ Sama lähde mainitsee Ruovedeltä kenties varhaisimman muistiin merkityn puhutun kielen abessiivilausekkeen, jossa määritteenä kongruoi muu kuin monikon komparatiivi: *ilman semmosita koululoita* ’semmoisista kouluista’ (Setälä, 1883, s. 49).

Olisi toki mahdollista käyttää abessiivien sijaan lausekkeita *ilman maailmanmainetta* ja *ilman pormestaria*, mutta nämä lauseet nimenomaan osoittavat, että esimerkiksi toisteisten prepositiolausekkeiden välttämiseksi näin ei ole mikään pakko tehdä, kun kerran kielessä on olemassa abessiivi, jonka voi muodostaa joka substantiivista.

5 POHDINTA

Yllä olen esittänyt monia esimerkkejä ja niiden tukemia argumentteja abessiivin apologiaksi – ikään kuin reaktiona Schot-Saikun (1995, s. 260) avunhuutoon abessiivin ja muiden ns. marginaalisten sijojen ”raskasta diskriminointia” vastaan (ks. luku 2). Abessiivin sijamaisuutta pohdittaessa on tietysti ensiarvoisen tärkeää se, mitä sijamaisuudella tarkoitetaan eli mitä sijan kriteerit ovat puheena olevan kielen tutkimusperinteessä. Tässä tutkimuksessani en ole lähtenyt sitä juurikaan aiempaa enempää pohtimaan, vaan olen tarkastellut abessiivia niiden verrattain vähäisten kriteerien valossa, joita suomen sijojen ja sijaehdokkaiden tarkastelijat ovat pitäneet merkittävinä sijan ominaisuuksina. Luvussa 3 on nähty, että abessiivi on mainetaan paljon produktiivisempi taivutuskategoria, jonka morfosyntaktiset ominaisuudet ovat niin sijamaisia, että abessiivia on ilman muuta syytä pitää sijana siinä merkityksessä mikä sijan käsitteellä fennistiikassa vallitsee. Luvussa 4 todettiin, että abessiivin adverbimaisiksi piirteiksi esitetyt ominaisuudet eivät sittenkään erota abessiiveja muista substantiivien sijamuodoista.

Esimerkiksi prolatiivien sijastatus on toistuvasti kiistetty juuri niiden attribuutittomuuteen vedoten. Johdonmukaisuus vaatii siis saman perinteen jatkajia pitämään abessiivia sijana etenkin niiden kongruoivien – ja tähänastista käsitystä paljon monimuotoisempien – adjektiiviattribuuttien vuoksi. Samalla on syytä muistaa myös abessiivien

saamat genetiiviattribuutit ja relatiivilauseet sekä esimerkiksi prolatiiveilta puuttuvat omistusliitteet ja lukudistinktio. Astemääritteinä toimivat intensiteettipartikkelit sen sijaan eivät todista abessiivien adverbimaisuutta. Substantiiveja ja niiden sijamuotoja määrittäviin astemääritteisiin (*aivan syyttä*, *aivan huipulla*, *aivan ydinkeskustassa*) ei kuitenkaan ole toistaiseksi kiinnitetty erityistä huomiota ja tuleva tutkimus tulee tietysti paljastamaan aiheesta paljon sellaista, mikä toistaiseksi jää tietyttömäksi. Toisaalta abessiivia voi verrata myös erääseen aivan toisenlaiseen sijaan, jota yleensä ongelmitta pidetään sijana: Esimerkiksi ISK (§ 81) lukee epäröimättä omaksi sijakseen *t*-tunnuksisen akkusatiivin, joka on niin epäproduktiivinen, että se rajoittuu vain seitsemään pronominiin eikä näin ollen yleensä saa määritteitä saati omistusliitteitä (ks. kuitenkin Ylikoski, 2021). Tällaisen sijan rinnalla abessiivi ei näyttäydy kovinkaan vajaakäyttöisenä.

Edellä abessiivista esittämäni havainnot poikkeavat esimerkiksi ISK:n käsityksistä osin sen takia, että nykyisillä tutkijoilla on käytettävissään entistä mittavampia tutkimusaineistoja. Toisaalta kyse ei ole niin harvinaisista ilmiöistä, etteivätkö myös ISK:n laatijat ole voineet niitä havaita. Voikin pohdita, ovatko esimerkiksi monet luvussa 3.2 esitetyt morfosyntaktiset havainnot jääneet kieliopin ulkopuolelle siksi, että kieliopin laatijat ovat oman intuitionsa nojalla sulkenneet ne kielenvastaisena kielen kuvauksen ulkopuolelle. Toisin sanoen: Vaikka luvussa 3.2 esitetyt abessiivilausekkeet ovat kiistatonta esimerkkejä abessiivin sijamaisuudesta juuri kyseisissä lauseissa, kuuluvatko tällaiset todella luonnolliseen suomen kieleen?

Osa esimerkkieni abessiivilausekkeista voi tuntua monesta lukijasta vieraalta, mutta uskon monen myös hyväksyvän suuren osan esimerkeistäni. Tämän tutkimuksen pääasialliset menetelmät ovat olleet oma intuiotoni

ja autenttisten tekstimateriaalien tarkastelu, joskin uskoani intuitiooni ovat vahvistaneet alustavat samansuuntaiset havaintoni muiden kielenpuhujien intuitioista (ks. artikkelin johdanto). Yli kymmenen erilaisen kielenpuhujan tuntemuksia kyselyäni voin todeta, että odotuksenmukaisesti yleisimmin hyväksytään erityisesti sellaiset abessiivilausekkeet, joihin tutkija itse on ehtinyt tottua hyvin siksi, että ne ovat korpuksissa erityisen yleisiä. Tällaisia ovat lausekkeet *suuremmatta huomiotta* (10) ja *vakavitta vammoitta* (13), joita esiintyy kymmenissä eri yhteyksissä lauseissa, joita jokainen voi vaivatta kahdella internethaulla löytää. Mainittakoon vielä, että tällaisia lauseita tuottavat lukemattomien tavallisten kielenkäyttäjien lisäksi myös kielen-tutkijat; esimerkiksi korpuksen ulkopuolella tapaamani lauseke *erityisettä huomiotta* (17) esiintyy fennisti Matti Larjavaaran (1993, s. 631) artikkelissa *Virittäjässä*.⁶

Ainakin oman, korpustutkimuksen laajentaman intuitioini mukaan määritteelliset abessiivit ovat luontevia myös silloin, kun kyseessä ovat muutenkin frekventeimpiin kuuluvat abessiivit kuten *luvatta* (*vanhempien luvatta, erityisettä luvatta*). ISK:n (§ 1262) asteriskilla mahdottomaksi merkitsemä lauseke **hyvättä rahatta* kieltämättä kuulostaa oudolta, tosin kai lähinnä pragmaattisista syistä. Toisaalta abessiivi kuuluu asiateksteihin ja suoranaiseen kapulakieleen siinä määrin, että esimerkiksi leksikaaliselta sisällöltäänkin lakitekstin mieleen tuova *presidentin suostumuksetta* (5) kuulostaa omalla tavallaan luonnollisemmalta kuin *mun kaverin luvatta*. Samoin vaikuttaa siltä, että verbien *jäädä* ja *jättää* eräänlaisiksi rektiomääritteiksi tulkittavat abessiivit ovat usein hieman luontevampia kuin vapaammat adverbiaalit. Propreista muodostettavat abes-

siivimuodot ovat verrattain harvinaisia, mutta nekin näyttävät olevan yleisimpiä rektiomääritteinä (esim. *jäädä Olgatta/Oscaritta/Ikeatta*). Tällaisten kysymysten selvittely esimerkiksi systemaattisten kyselytestien avulla olisi kuitenkin oma, varmasti hedelmällinen tutkimusaiheensa, jonka jätän tulevan tutkimuksen tehtäväksi.

Sijamuotoisten substantiivien ja näitä muistuttavien denominaalisten adverbien rajankäynnin päätteeksi arvioin abessiivin olemusta kieliopillisilta tehtäviltään tyystin erilaisten elementtien valossa. Suomen kielen teettoverbejä ja niiden asemaa sananjohdon ja taivutuksen välimaastossa tarkastellut Kytömäki (1989) on muistuttanut yksinkertaisesta tosiasiaista, joka on saanut esimerkiksi abessiivin olemusta arvioitaessa niin vähän huomiota, että huomautus on paikallaan toistaa kokonaisuudessaan:

Taivutusmuotojen produktiivisuuden rajoitukset ovat semanttis-pragmaattisia käyttörajoituksia, eivät rakennerajoituksia. Samoin on laita kuratiividerivaation: mistä tahansa verbistä voidaan tehdä rakenteeltaan kuratiiviksi sopiva muoto, jonka kuratiivisuuden ratkaisee kannan ja siihen liittyvien nominien merkitys ja ilmauksen käyttöyhteys. Yhdessä suhteessa kuratiivi muistuttaa potentiaalia ja marginaalisia sijoja abessiivia, komitatiivia ja instruktiivia: ko. muotojen produktiivinen käyttö on jossain määrin tyyliä leimaava. Muodot ovat kirjallisen tyylin oireita, jos jätetään sijamuotojen kiteytymät ja kaikkein useimmin esiintyvät kuratiivit (esim. *teettää, rakennuttaa*) huomiotta. Niitä suosii mm. tiiviyteen pyrkivä otsikkokieli. Toisaalta puheenomaista kieltä käyttävä kirjailija valitsee niiden sijasta analyyttisen parafrasoin. (Kytömäki, 1989, s. 73)

⁶ Myöskään tämän artikkelin nimettömien arvioijien kymmenistä huomautuksista yksikään ei sisältänyt epäilyä tai erimielisyyttä esimerkkieni kieliopillisuudesta.

Vaikka taivutusmuotojenkaan produktiivisuuden rajoitukset eivät nähdäkseen ole yksinomaan semanttis-pragmaattisia, morfologian näkökulmasta ongelmattomat muodosteet kuten Kytömäen esittelemät *ihailuttaa*, *lopetuttaa* ja *tarjotuttaa* ovat tiettyissä tyyllilajeissa luontevampia kuin toisissa. Ja kuten Kytömäki toteaa, saman voi sanoa abessiivin kaltaisista marginaalisijoista tai potentiaalista. Vaikka suomen kielen morfologian kontekstissa teetoverbit kuuluvat monessa mielessä johto- ja taivutusopin muodostaman jatkumon johto-opilliselle puolelle, erityisen kiinnostavan vertailukohdan abessiiville tarjoaa Kytömäen mainitsema potentiaali.

Potentiaali on tunnetusti melko marginaalinen ja lähinnä kirjalliseen ja silloinkin ylätyyliseen kieleen kuuluva muoto. Toki kirjakielen potentiaali pohjautuu puhuttuun kieleen ja kuuluu tavalla tai toisella käytännössä kaikkiin vanhoihin kansanmurteisiin, mutta kielen korvaamattomimpiin muotokategorioihin se ei kuulu (Forsberg, 1998; ISK § 1597–1600). Kyse on usein Kytömäen sanoin ”kirjallisen tyylin oireista”, joiden tilalle on tarjolla analyttisiäkin vaihtoehtoja. Aivan samoin kuin potentiaalin voi korvata indikaatiivinen lause määrittein *ehkä*, *kai* ja *mahdollisesti*, abessiivia vastaa usein *ilman*-prepositiolauseke, joskus myös *vailla* ja *vaille*. Asiaa erikseen tutkimattakin on perusteltua olettaa, että monessa puhutun kielen rekisterissä sekä potentiaali että abessiivi voivat olla niin harvinaisia muotokategorioita, että kielijärjestelmä toiminee tarvittaessa myös potentiaalilta ja abessiivilta.⁷ Tämä ei kuitenkaan muuta niiden olemusta: poten-

tiaalin modusstatusta ei ilmeisesti ole koskaan katsottu muita moduksia olennaisesti heikommaksi sillä perusteella, että se on harvinaisempi ja tyyliarvoltaan korostuneempi kuin muut modukset.

Potentiaalilla ja abessiivilla on kuitenkin yksi periaatteellinen ero: Abessiivin kaltaisille adverbiallisille sijoille tarjoutuu myös vaihtoehtoinen tulkinta, denominaaliset adverbit, joihin kuuluvat esimerkiksi prolatiivit ja niitäkin selvemmin sijaparadigman ulkopuolelle kuuluvat johdokset (esim. *kasvokkain*, *kaulakkain*, *käsikkäin*, *nenäkkäin* jne.) (Selvästi perinteisen sijaparadigman ulkopuolelle jätetyistä kategorioista ks. tarkemmin Jääskeläinen, 2020, ja Ylikoski, 2020.) Modukset sen sijaan näyttäytyvät kategoriana, jolla ei ole kovin läheistä funktionaalista vastinetta johto-opin puolella – tällöin myös potentiaalin kaltainen modus on yksinkertaisesti modus, vaikka ei niin yleinen olisikaan. Potentiaalin erikoistapaus *lienee* tosin osoittaa merkkejä itsenäiseksi verbiksi tai jopa adverbiksi leksikaalistumisesta, mutta kokonaisuudessaan potentiaalin asema suomen kielen kuvauksissa osoittaa, että modusten joukkoon luettavien muotojen ei tarvitse eikä pidäkään edellyttää olevan yhtä tavallisia ja korvaamattomia kuin kategorian yleisimpien jäsenten. Sama pätee myös sijoihin. Jos kielessä on niinkin monta kuin viitisentoista sijaa, on vain luonnollista, että kaikki eivät ole keskeisimpiä. Abessiivi on juuri tällainen sija, mutta silti ennen kaikkea sija, jolla on olemassa ja tarpeen tullen käytössä likipitäen kaikki suomen sijoille perinteisesti katsotut ominaisuudet.

⁷ Liian ylätyyliseksi abessiivia ei kuitenkaan kannata kuvitella. Kielen ilmaisuvoimaisuudesta kiinnostuneet löytävät internetistä helposti myös alatyylisimmistä substantiiveista ilmeisen teeskentelemättömästi muodostettuja abessiiveja, joilla kuvataan esimerkiksi sukupuolisten tavoitteiden jääneen tuloksitta.

LÄHTEET

Aineistolähteet

- Kielipankki: 1990- ja 2000-luku = Helsingin yliopisto (2017). *1990- ja 2000-luvun suomalaisia aikakaus- ja sanomalehtiä -korpus, versio 2*. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2017091901>
- Kielipankki: E-thesis = Helsingin yliopisto (1999). *Helsingin yliopiston suomenkielisen E-thesoksen Korp-versio*. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2016090601>
- Kielipankki: KLIK = Kansalliskirjasto (2011). *Kansalliskirjaston sanoma- ja aikakauslehtikokoelman suomenkielinen osakorpus, Kielipankki-versio*. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2016050302>
- Kielipankki: Suomi24 = Aller Media Oy (2019). *Suomi24 virkkeet -korpus 2001-2017, Korp-versio 1.1*. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2020021803>
- Kielipankki: Yle = Yleisradio (2019). *Ylen suomenkielinen uutisarkisto 2011-2018, sekoitettu, Korp*. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2019121004>

Muut lähteet

- Anhava, J. (2010). Criteria for case forms in Finnish and Hungarian grammars. Teoksessa K. Karttunen (toim.), *Anantam Śāstram. Indological and linguistic studies in honour of Bertil Tikkänen*, (s. 239–244). Helsinki: Finnish Oriental Society.
- Auwers, J. van der (1999). Adverbs and adverbials. Teoksessa K. Brown & J. Miller (toim.), *Concise encyclopedia of grammatical categories*, (s. 8–12). Amsterdam: Elsevier Science.
- Bauer, L. (2001). *Morphological productivity*. Cambridge: CUP.
- Beard, R. (1995). *Lexeme-morpheme based morphology*. Albany: SUNY Press.
- Blake, B. J. (1994). *Case*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blevins, J. P. (2015). Inflectional paradigms. Teoksessa M. Baerman (toim.), *The Oxford handbook of inflection*, (s. 87–111). Oxford: OUP.

- Csepregi, M. (2001). Abessiivi, karitiivi – suffiksi yli sanaluokkarajojen. Teoksessa T. Seilenthal (ed.), *Congressus Nonus Internationalis Fenno-Ugristarum. 7.–13.8.2000 Tartu. Pars IV. Dissertationes sectionum: Linguistica I*, (s. 181–189). Tartu.
- Forsberg, H. (1998). *Suomen murteiden potentiaali. Muoto ja merkitys*. Helsinki: SKS.
- Hamunen, M. (2018). MATTA-rakenteen kognitiivista semantiikkaa. *Virittäjä*, 122, 356–386.
- Huumo, T. (2019). *Melkein kohti, ihan lähellä, melko edessä*. Mitä astemääritteet kertovat spatiaalisten grammien semantiikasta? *Sananjalka*, 61, 7–29.
- Hynönen, E. (2013). Essiivisijaisten tilanilmausten leksikaalistumisjatkumo. *Virittäjä*, 117, 551–579.
- Hynönen, E. (2016). *Suomen essiivi*. Turku: Turun yliopisto.
- Iggesen, O. A. (2009). Asymmetry in case marking: nominal vs. pronominal systems. Teoksessa A. Malchukov & A. Spencer (toim.), *The Oxford handbook of case*, (s. 246–257). Oxford: OUP.
- Iggesen, O. A. (2013). Number of cases. Teoksessa M. S. Dryer & M. Haspelmath (toim.), *The world atlas of language structures online*. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. Haettu 30.6.2020 osoitteesta <http://wals.info/chapter/49>
- Ikola, O. (1996). Abessiivin käyttö suomen yleiskielessä ja murteissa. *Sananjalka*, 38, 25–34.
- ISK = Hakulinen, A. & Vilkkuna, M. & Korhonen, R. & Koivisto, V. & Heinonen, T. R. & Alho, I. (2004). *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: SKS.
- Itkonen, T. (1986). Nykysuomen äänne- ja muotooppia. *Virittäjä*, 90, 465–489.
- Jääskeläinen, A. (2020). Vieläkö on syytä pohtia *sti*-suffiksin olemusta? *Virittäjä*, 124, 555–573.
- Kiparsky, P. (2012). Grammaticalization as optimization. Teoksessa D. Jonas, J. Whitman & A. Garrett (toim.), *Grammatical change: origins, nature, outcomes*, (s. 15–51). Oxford: OUP.
- Kytömäki, L. (1989). Teetoverbit: johdon ja taivutuksen välimaastoa. *Sananjalka*, 31, 61–79.
- Larjavaara, M. (1993). Ekvatiivilause ja identiteettipredikaatiivi. *Virittäjä*, 97, 625–653.

- Leskinen, J. (1990). *Suomen kielen inkongruentit instruktiivirakenteet ja niiden tausta*. Helsinki: SKS.
- Lönnrot, E. (1844). Muukalaisuudesta Suomessa. *Suomi 1844*, 159–184.
- Oskolskaja ym. = Оскольская, С. А. & Заика, Н. М. & Клименко, С. Б. & Федотов, М. Л. (2020). Определение каритива как сравнительного понятия. *Вопросы языкознания*, 2020, 3, 7–25. (Oskolskaja, S. A. & Zaika, N. M. & Klimenko, S. B. & Fedotov, M. L. (2020). Opredelenije karitiva kak sravnitel'naja ponjatija. *Voprosy jazykoznanija*, 2020, 3, 7–25.)
- Pantermöller, M. (2010). *Der finnische Abessiv. Ein Kasus zwischen spontanem Wandel und gezielter Sprachplanung*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Paunonen, H. (1997). Finland. Teoksessa H. Goebel, P. H. Nelde, Z. Sary & W. Wölck (toim.), *Contact linguistics. An international handbook of contemporary research*, (s. 993–1007). Berlin: Walter de Gruyter.
- Penttilä, A. (1963). *Suomen kielioppi*. Porvoo: WSOY.
- Ramat, P. & Ricca, D. (1994). Prototypical adverbs: On the scalarity/radiality of the notion of ADVERB. *Rivista di Linguistica*, 6, 289–326.
- Ross, K. (1988). *Instruktiiv läänemeresoome keeltes*. Tallinn: Valgus.
- Schot-Saikkula, P. (1995). Prototyyppisestä subjektista ja lausetyypeistä. *Virittäjä*, 99, 253–261.
- Setälä, E. N. (1880). *Suomen kielen lauseoppi. Oppikirjan koe*. Helsinki: K. E. Holm.
- Setälä, E. N. (1883). *Lauseopillinen tutkimus Koillis-Satakunnan kansankielestä*. Helsinki: SKS.
- Siro, P. (1964). *Suomen kielen lauseoppi*. Helsinki: Tietosanakirja.
- Sirola-Belliard, M. (2016). *Suomen komitatiivi. -ine ja kanssa*. Tampere: Tampere University Press.
- Sirola-Belliard, M. (2017). Suomen komitatiivisija – kiteytynyt vai produktiivinen? *Sananjalka*, 59, 81–103.
- Spencer, A. & Otaguro, R. (2005). Limits to case – a critical survey of the notion. Teoksessa M. Amberber & H. de Hoop (toim.), *Competition and variation in natural languages. The case for case*, (s. 119–145). Amsterdam: Elsevier.
- Suoniemi-Taipale, I. (1994). *Itämerensuomalaisten kielten prolatiivi*. Helsinki: SKS.
- Tieteen termipankki 30.6.2020: Kielitiede:abessiivi. Haettu 30.6.2020 osoitteesta <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:abessiivi>
- Vilkuna, M. (1996). *Suomen lauseopin perusteet*. Helsinki: Edita.
- Vähämäki, B. (1994). *Mastering Finnish*. New York: Hippocrene Books.
- Ylikoski, J. (2018). Prolatiivi ja instrumentaali: suomen *-(i)tse* ja *-teitse* kieliopin ja leksikon rajamailla. *Sananjalka*, 60, 7–27.
- Ylikoski, J. (2020). Kielemme kääpiösijoista: Prolatiivi, temporaali ja distributiivi. *Virittäjä*, 124, 529–554.
- Ylikoski, J. (2021). *Mistä voisin löytää sen entisen sinut?* Suomen kielen akkusatiivi- ja pronominioppia. Teoksessa L. M. Heikkola, G. Paulsen, K. Wojciechowicz & J. Rosenberg (toim.), *Språkets funktion. Jubelkirja Urpo Nikanteen 60-vuotispäivän kunniaksi. Festschrift till Urpo Nikanne på 60-årsdagen. Festschrift for Urpo Nikanne in honor of his 60th birthday*, (s. 220–243). Åbo: Åbo Akademis förlag.

APOLOGIA OF THE FINNISH ABESSIVE CASE

Jussi Ylikoski, University of Oulu & Sámi University of Applied Sciences

The Finnish grammars customarily present a case system of fifteen morphological cases. Most of them have gained a lot of attention from grammarians, but the most infrequent case, abessive (*-tta/-ttä* ‘without’) has remained little studied. Instead, even the most authoritative descriptions have characterized the abessive as a marginal, defective, unproductive and adverb-like category. This paper questions the prevailing view. Based on data drawn from large corpora of modern written Finnish, it is shown that the abessive is a highly productive morphological category. Special attention is given to the syntax of the abessive phrase, and the data show that the abessive has most features characteristic of nouns: they may be accompanied by various adjectival modifiers as well as by genitive modifiers and postmodifying relative clauses. Moreover, contrary to earlier claims there are no specific features that would make abessive forms derivational adverbs any more than other cases of the language.

Keywords: abessive, adverbs, cases, Finnish

